

I. Mariuts, PhD (Pedagogical Sciences), Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE WORLD CLASS UNIVERSITIES IN THE AMERICAN AND NATIONAL CONTEXT

The article highlights the features of creating World Class Universities. The experience of American universities has been studied according to the California University of Los Angeles. In comparison, in the article described the steps of the Ukrainian government and the universities in the direction of creating World Class Universities in the country.

The paper is devoted to the analyses of the World Class University concept as an optimal model of university in the context of modernity. The author stresses the important of conducting researches and successful internationalization as the criteria of effectiveness of academic activities. In addition, he observes university rankings as the instruments of comparison of university activities and the tools for achieving of the highest world standards in academic area.

Keywords: university education, universities of the world class, knowledge economy, university potential.

УДК 378 <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2018.7.11>

А. Марушкевич, д-р пед. наук, проф.
А. Журавльова, магістрант освітньої програми "Педагогіка вищої школи"
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ МОЛОДІ: ПОГЛЯДИ МИСЛИТЕЛІВ РІЗНИХ ЧАСІВ

Проаналізовано погляди окремих мислителів давніх часів і нинішніх учених щодо компетентісного підходу до навчання, підготовки до самостійного життя молоді й реалізації на практиці її можливостей. Увагу зацентовано на тому, що проблема компетентісного підходу є досить обговорюваною у середовищі українських і зарубіжних учених. Наголошено, що вона своїми витокami сягає сягає глибокої давнини і знайшла втілення в наукових поглядах відомих світу філософів. Зазначено, що у XX ст. зі зміною підходів до організації праці значення компетентісного підходу в підготовці молоді до життєдіяльності набуло особливого значення. Розкрито значення застосування компетентісного підходу до навчання студентів у наш час.

Ключові слова: філософи, мислителі, компетентність, компетентісний підхід, професійна діяльність, кваліфікація, ринок праці.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі розвитку українського суспільства в якості надважливого постало питання забезпечення освітнього процесу шляхом реалізації у закладах вищої освіти компетентісного підходу до навчання молоді. Такий підхід застосовують у багатьох країнах, оскільки він є запорукою досягнень у життєво важливих сферах функціонування кожної держави: науці, культурі, мистецтві, виробництві тощо. У цьому руслі важливим є внесення суттєвих змін у розвиток технологій навчання та забезпечення закладів вищої освіти компетентними, а не лише кваліфікованими фахівцями, оскільки компетентний фахівець вирізняється серед інших тим, що творчо реалізує в своїй професійній діяльності знання, уміння та навички, займається саморозвитком, постійно працює над своїм самовдосконаленням, пізнанням найновіших здобутків людства, шанобливо ставиться до виконання своїх обов'язків.

На застосування компетентісного підходу в підготовці молоді до майбутньої професійної діяльності орієнтують нова редакція Закону України "Про вищу освіту" (2014р.), Національна рамка кваліфікацій (2011), інші законодавчі та програмні документи.

Всебічний аналіз ученими категорії "компетентність", висвітлення у наукових джерелах необхідності використання її в науковому обігу спонукають до узгодження позиції щодо застосування в Україні компетентісного підходу до навчання молоді, що породжує необхідність у з'ясуванні особливостей його реалізації в різні історичні періоди.

Стан дослідження.

Компетентісний підхід як особливо дієвий у забезпеченні знаннями студентської молоді є досить обговорюваним у середовищі українських та зарубіжних учених. Вагомий внесок у його розвиток внесли Л. Буркова, Н. Муранова, О. Овчарук, О. Пометун, М. Пустовий, М. Сосніна, Н. Табачук, М. Філатов, А. Хуторський, Ю. Швалб. Аналіз зарубіжного досвіду впровадження компетентісного підходу наявний у працях Г. Сухобської, Л. Монахової, В. Федотової, В. Павлової, Н. Ситіної та ін.

Більшість дослідників вважають, що компетентісний підхід глибоко відображає модернізаційні процеси, які мають місце в країнах світу. Вони вказують на те, що він

гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціаліста (Г. В. Лежнина); сприяє оновленню змісту педагогічної освіти (В. М. Антипова, К. Ю. Колесина, Г. А. Пахомова, І. Д. Фрумін); посилює практичну орієнтацію освіти (А. Л. Андреев); орієнтує на побудову освітнього процесу відповідно до очікуваного чи бажаного результату (І. Зимня) та ін.

Мета статті – на основі аналізу наукових джерел розкрити актуальні ідеї компетентісного підходу до навчання молоді в поглядах мислителів різних часів для усвідомлення важливості його застосування в умовах нинішнього розвитку освітньої галузі України.

Завдання: виявити актуальні ідеї щодо компетентісного підходу до навчання молоді в поглядах мислителів різних часів; довести значення компетентісного підходу для підготовки фахівців у закладах вищої освіти.

Виклад основних положень.

Проаналізувавши значну кількість наукових джерел, ми відзначаємо, що терміни "компетенція" "компетентність", "компетентісний підхід" широко ввійшли в науковий обіг. Їх використання у працях учених спостерігаємо орієнтовно з кінця 1960-х – початку 1970-х років XX століття у зарубіжній літературі, а з кінця 1980-х років – у вітчизняній. Проте, вивчаючи давніші джерела, знаходимо підтвердження реалізації компетентісного підходу у підготовці молоді до життя і праці, яка має витік з далекого минулого.

Відомо, що в античний період філософи великого значення надавали впливу душі на активність тіла її ролі в регулюванні поведінки людини і пізнанні нею світу. Філософи Стародавньої Греції звернули увагу на те, що саме практична діяльність людини, її природні якості, особливо, розумові, є першоосновою гармонійного розвитку.

У своєму вченні Демокрит (бл. 460–370 рр. до н. е.) висловив думку про необхідність добре мислити, говорити і робити Операції мислення, комунікації та дії він розглядав як найважливіші [7]. В цю ідею гармонійно вписується ряд компетенцій, які мають бути засвоєні наставниками.

Важливими є окремі погляди Сократа (469–399 рр. до н. е.), який стверджував, що розвиток вроджених

знань уможливлених не тільки під впливом зовнішнього спонукання, а й на основі внутрішньої потреби в цих знаннях. Грунтуючи свої погляди на основі вивчення практичної сторони діяльності особистості він зробив висновки, що знаннями є поняття про предмет і оволодіння ними веде до досягнення мети. Кінцевий же результат всіх практичних дій за Сократом розглядається як формування і розвиток розуму, який у свою чергу сприяє виробленню нових понять [10].

В епоху Просвітництва мислителями були висунуті наукові гіпотези та ідеї, які стали підґрунтям розвитку компетентнісного підходу у підготовці молоді до життєдіяльності. Особливо значущими є їх погляди про розвиток професійних здібностей людини. Думки французьких філософів щодо невичерпних можливостей вдосконалення людини вплинули на розвиток психолого-педагогічних теорій про важливість підкріплення теоретичного знання практичною діяльністю.

У працях Ж. Ж. Руссо знаходимо ідеї про вплив на виховання людини досвіду, набутого у процесі її взаємодії з речами [8] Й. Г. Песталоцці наголошував на необхідності поєднання навчання особистості з професійною діяльністю. Взаємозв'язок навчання з практикою розглядали В. Гумбольдт, А. Дістервег, Р. Оуен і ін. [12].

Пізніше про можливості розвитку людини як компетентного фахівця в окремо взятій галузі науки чи сфері виробництва йшлося у працях Е. Торндайка (1874 – 1949), який доводив, що сенс активних дій організму людини залежить від рівня її адаптації до середовища, а звідси і розвиток професійної компетентності фахівця відбувається під впливом професійного середовища [12].

Психолог Ерік Еріксон (1902-1994) доводив, що формування компетентності у людини відбувається паралельно з розвитком її самоактуалізації, працьовитості, старанності, виконанням певної роботи не окремо, а поряд і разом з іншими людьми [2].

У ХХ столітті у зв'язку з акцентуванням уваги на професійній діяльності кадрів, рівнях їх кваліфікації, все частіше зосереджується увага вчених на понятті компетентнісного підходу, його значенні для певного виду діяльності.

У США, починаючи з 1930-х років, поняття кваліфікація стало розглядатися з метою систематизації сфер зайнятості. Це дало поштовх до усвідомлення вченими та тлумачення ними поняття компетенції, розгляду проблеми практичної спрямованості професійної освіти.

У 60-70-х років ХХ століття категорія "компетенція" стала використовуватися фахівцями різних галузей у зв'язку з потребою у професійній пристосованості людини до постійно змінюваних умов, її ефективної взаємодії з навколишнім середовищем.

Опублікована в Лондоні у 1984 році робота Дж. Равена "Компетентність в сучасному суспільстві" містить тлумачення, які можна замінити одне іншим характеризуючи складові ефективно поведінки людини. Ним виділено ряд категорій компетентності, які є актуальними в сучасній практиці [11]. Інші вчені підкреслювали, що компетентність є кінцевим результатом навчання, а для різних видів діяльності є свої види компетентностей.

У працях Л. Пітера компетентність трактується як стан, що дозволяє діяти; здатність і вміння виконувати певну функцію; спосіб дій, що призводить до певного результату. На його думку компетентний керівник – це той, хто фінансує, підбирає штати, організовує, контролює, підтримує контакти з людьми, відділами, організаціями задля досягнення поставленої мети, а некомпетентний не вміє внести в свою діяльність необхідної для забезпечення успіху керівної ідеї [9].

У кінці 70-х і на початку 80-х років компетентнісний підхід став вивчатися з позиції платформи вдосконалення людини. У цей час як у бізнесі, так і в освітньому середовищі компетенції та компетентності виділяються в якості предмета всебічного розгляду та наукового аналізу. На розвиток компетентнісного підходу впливають глобалізаційні процеси; необхідність швидкого реагування на виклики інформаційного суспільства; нові вимоги до якості освіти, підготовки фахівців тощо. Компетентність починають розглядати не як опис процесу її набуття, а як характеристику того, що здатна робити людина. Вона формується і виявляється у зв'язку з діями у конкретних ситуаціях. Її не слід трактувати як зріз знань, умінь, навичок, а на основі чітко визначених, затверджених стандартів, які є характеристикою того, що може робити індивід після завершення навчання.

І. Зимня акцентує увагу на відображеному у зарубіжному досвіді сформульованих компетентностей, на яких базується освіта: навчитися пізнавати, робити, жити разом [3].

А. Хуторської використовує термін "освітні компетенції", які пояснює особистісно-діяльнісним підходом до освіти. Він розмежовує розуміння понять компетенція і компетентність доводячи, що компетенція означає коло питань, у яких людина добре обізнана, включає сукупність взаємозв'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів дій, досвіду, здібностей), а компетентність у його баченні – це особова якість [13].

За роки незалежності України запровадження нової системи оцінювання навчальних досягнень тих, хто навчається, вивело компетентнісний підхід на якісно новий щабель розвитку відповідно до європейських освітніх стандартів [14]. Упродовж останніх десяти років з'явилося багато публікацій з питань його впровадження. У вищій освіті застосування компетентнісного підходу полягає в тому, що студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду вирішення реальних завдань, розвивають здібності адаптації до будь-якої незвичної ситуації і знаходять раціональні рішення висунутих завдань.

Постійно з'являються нові вимоги до засобів навчання. Доцільно віддати перевагу тим із них, які наближені до життя із залученням досвіду студентів, сприяють розв'язанню комунікативно-ситуативних завдань, стимулюючи активну мисленнєву діяльність молоді [4]. За умови впровадження компетентнісного підходу відбувається застосування моделі особистісно-орієнтованого освітнього процесу, яка передбачає визнання студента його суб'єктом, носієм якостей, набутих через вміння та бажання навчатися [1].

На сьогоднішній день у вищій освіті застосування компетентнісного підходу відстежується в орієнтації всього освітнього процесу на досягнення цілей; постійному зворотному зв'язку у вигляді поточної і підсумкової оцінки проміжних і кінцевих результатів знань, умінь, практичних навичок; створенні системи управління закладом вищої освіти, визначенні порядку запровадження важелів управління якістю освіти [6].

В умовах запровадження компетентнісного підходу суттєвих змін зазнали форми та методи організації освітнього процесу. У загальному обсязі підготовки студентів окреслилася тенденція до скорочення лекційного фонду та збільшення часу на самостійну роботу. Практичні і семінарські заняття з різних навчальних дисциплін наповнені формами і методами активного навчання. Найбільшої популярності набувають: метод проектів, проблемні медіатехнології, мікрорікладання та ін. [5].

Висновки. Аналізуючи ідеї філософів різних часів, які стосуються забезпечення компетентнісного підходу до навчання молоді, ми дійшли висновку про те, що у

найдавніші часи світової історії вони звертали увагу на практичну діяльність особистості та ті її якості, які є першоосновою гармонійного розвитку. Мислительні операції, комунікативна діяльність, здатність якісно забезпечувати певний вид роботи тощо залежать від компетентного наставництва. Компетентнісний підхід в історично ближчі до нашого часу періоди почав здійснюватись з позиції вдосконалення людини. На сьогодні студентство за умови застосування викладачами компетентнісного підходу працює над набуттям власного досвіду майбутньої професійної діяльності, розвитком своїх здібностей, саморозвитком. Компетентнісний підхід орієнтує на формування активності, творчого ставлення до процесу реалізації освітніх змін. Упровадження ключових компетентностей у зміст навчання молоді та здійснення відповідного моніторингу якості освіти в нашій країні супроводжується обговоренням серед фахівців і педагогічної громадськості.

Компетентнісний підхід сприяє розширенню академічних свобод вищих закладів освіти, посиленню адаптивності стандартів до місцевих, регіональних, національних і міжнародних контекстів, підвищенню орієнтації результатів освіти на вимоги ринку праці.

Список використаних джерел

1. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8-14
2. Гейвин, Х. Когнитивная психология / Х. Гейвин. – СПб.: Питер, 2003. – 272 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования [Электронный ресурс] / И.А.Зимняя // Интернет-журнал "Эйдос". – 2006. – 5 мая. – Режим доступа до журн.: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
4. Каныковський І.Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: lib.khnu.km.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1517/1/5.doc
5. Коваль Л. В. Сучасні тенденції модернізації професійної підготовки майбутніх учителів у зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Л.В. Коваль. – Режим доступу: <http://hbuv.gov.ua/>
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина; за заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К. І. С., 2004. – 112 с. – (Бібліотека з освітньої політики).
7. Лурье, С. Я. Демокрит. Тексты. Перевод. Исследования / С.Я. Лурье. – Л.: Наука, 1970. – 664 с.
8. Никифоров, А. Л. Философия и история науки: учебное пособие / А. Л. Никифоров. – М.: ИНФРА-М, 2014 – 176 с
9. Питер, Л. Дж. Принцип Питера, или почему дела идут вкривь и вкось / Л. Дж. Питер. – М.: Прогресс, 1990. – 230 с.
10. Платон. Апология Сократа. Критон. Ион. Протагор / Платон; ред. А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1999. – 864 с.

11. Равен, Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация/ Дж. Равен; пер. с англ. – М.: Когито-Центр, 2002. – 396 с.

12. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Л.Ф. Ильичёва, П. Н. Федосеева, С. М. Ковалёва, В. Г. Панова. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

13. Хуторской А. Ключевые компетентности как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

14. Шевченко Г.П. Концептуальна сутність компетентнісного підходу: європейський вимір // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 121–130.

References

1. Bolotov V.A., Serikov V.V. Kompetentnostnaya model: ot idei k obrazovatelnoy programme / V.A. Bolotov, V.V. Serikov // Pedagogika. – 2003. – № 10. – S. 8-14
2. Geyvin, KH. Kognitivnaya psikhologiya / KH. Geyvin. – SPb.: Piter, 2003. – 272 s.
3. Zimnyaya I. A. Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezul'tata sovremennogo obrazovaniya [Yelektronniy resurs] / I.A.Zimnyaya // Internet-zhurnal "Eydos". – 2006. – 5 maya. – Rezhim dostupu do zhurn.: <http://www.eidos.ru/journal/2006/0505.htm>
4. Kankovsky I.YE. Indyvidualni osvitni trayektoriyi yak neobkhdnist suchasnoho protsesu profesiynoyi pidgotovky fakhivtsya [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: lib.khnu.km.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1517/1/5.doc
5. Koval L. V. Suchasni tendentsiyi modernizatsiyi profesiynoyi pidgotovky maybutnikh uchyteliv u zarubizhnykh krayinakh [Elektronniy resurs] / L. V. Koval. – Rezhym dostupu: <http://hbuv.gov.ua/>
6. Kompetentnisnyy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayinski perspektivy: / N. M. Bibik, L. S. Vashchenko, O. I. Lokshyna; za zah. red. O. V. Ovcharuk. – K.: K. I. S., 2004. – 112 s. – (Biblioteka z osvitnoyi polityky).
7. Lurye, S. YA. Demokrit. Teksty. Perevod. Issledovaniya / S. YA. Lurye. – L.: Nauka, 1970. – 664 s.
8. Nikiforov, A. L. Filosofiya i istoriya nauki: uchebnoye posobiye / A. L. Nikiforov. – M.: INFRA-M, 2014 – 176 s
9. Piter, L. Dzh. Printsip Pitera, ili pochemu dela idut vkriv i vkos / L. Dzh. Piter. – M.: Progress, 1990. – 230 s.
10. Platon. Apologiya Sokrata. Kriton. Ion. Protogor / Platon; red. A. F. Losev. – M.: Mysl, 1999. – 864 s.
11. Raven, Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyavleniye, razvitiye i realizatsiya/ Dzh. Raven; per. s angl. – M.: Kogito-Tsentr, 2002. – 396 s.
12. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar /Pod red. L. F. Il'ichova, P. N. Fedoseyeva, S. M. Kovalova, V. G. Panova. – M.: Sov. Entsiklopediya, 1983. – 840 s.
13. Khutorskoy A. Klyuchevyye kompetentnosti kak komponent lichnostno-orientirovannoy paradigmy obrazovaniya / A. Khutorskoy // Narodnoye obrazovaniye. – 2003. – № 2. – S. 58-64.
14. Shevchenko H.P. Kontseptualna sutnist kompetentnisnoho pidkhodu: yevropeyskiy vymir // Realizatsiya yevropeyskoho dosvidu kompetentnisnoho pidkhodu u vyshchiiy shkoli Ukrayiny: materialy metodolohichnoho seminaru. – K.: Pedahohichna dumka, 2009. – S. 121–130.

Надійшла до редколегії 11.01.18

A. Marushkevych, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
A. Zhuravlova, Master degree student of educational programme "Pedagogy of Higher School"
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

COMPETENCE APPROACH TO YOUTH TRAINING: VIEWS OF THINKERS OF DIFFERENT TIMES

The article analyzes the views of some ancient thinkers and contemporary scholars about the competence approach to learning, preparation for independent life of young people and the realization of its possibilities in practice. The emphasis is placed on the fact that the problem of competence-based approach is quite discussed in the environment of Ukrainian and foreign scientists. It is stressed that it came from ancient times and has embodied in the scientific views of the well known philosophers: ancient scientists drew attention to the influence of the soul on human behavior and knowledge of the world; ancient Greek – on its practical activity as the first principle of harmonious development; in the age of Enlightenment, they drew attention to the need to reinforce theoretical knowledge in practice, etc. It is indicated that in the XX century, with the change of approaches to the organization of work, the importance of the competence approach in preparing young people for life became of particular importance as the necessity of adapting a person to the frequently changing social conditions has increased, the level of orientation of professional education and qualification of staff, the ability of specialists to perform their functions qualitatively and so on. Names and directions of researches of separate thinkers of ancient times and modern scientists on the issue of providing a competence approach in the process of preparing young people for life and professional activity have been mentioned. It has been substantiated the scientists' views about the necessity to implement a competence approach to student learning. The list of the most important legislative and program documents, according to which innovations in the educational process of institutions of higher education are implemented. The significance of applying the competence approach to the teaching of students nowadays has been revealed: the need to provide scientific and pedagogical workers with qualitative lectures, seminars and practical classes, organization of their independent work, constant monitoring of knowledge on professional disciplines, ability to implement skills and abilities in practice, orientation of results training on the demands of the labor market.

Keywords: philosophers, thinkers, competence, competence approach, professional activity, qualification, labor market.